

Harald Stute, Günther Lucks, **Hitlers vergessene Kinderarmee.**
Reinbek bei Hamburg: Rowohlt' Taschenbuch Verlag, 2014, 280 str.

Kakor izhaja že iz naslova „Hitlerjeva pozabljena armada otrok“, je v tej knjigi obravnavan pojav zadnje tranše nemških rekrutirancev v drugi svetovni vojni, ki so bili na pol vpoklicani (ne prek nabora) v zadnjih dveh vojnih letih in se jih je zaradi njihove otroškosti oz. mladoletnosti prijelo ime „armada otrok.“ Po definiciji UNICEF, Terre des hommes in Amnesty International so vojaki-otroci „vsi borci in njihovi pomagači, ki so stari manj kot 18 let.“ Nemški rajh se je v drugi svetovni vojni, posebej proti koncu te vojne opiral na množično mobilizacijo vojakov-otrok. V stanju vojaške brezizhodnosti je bilo nacionalno-socialistično državno vodstvo pripravljeno žrtvovati množico mladincev na bojnem polju.

Nemški publicist Günter Gaus je izrekel znameniti stavek „O milosti poznega rojstva“, ki ga je v drugačni zvezi povzel poznejši zvezni kancler Helmut Kohl. S tem je želel opisati srečo svoje generacije, letnika 1929 oz. 1930, da so bili rojeni prepozno, da bi bili „skurjeni“ v službi nacionalno-socialističnih vladarjev. Prezrl pa je, da je bila ta milost naklonjena le delu te generacije. Kajti približno 60 000 mladostnikov v starosti od 15 do 17 let, ki so bili torej rojeni od 1927 do 1929, je padlo v bojih v zadnjih vojnih tednih. Te so k vojakom vpoklicali od jeseni 1944 do konca vojne maja 1945.

Militarizacija mladostnikov se je v Hitlerjevem nemškem rajhu začela zgodaj, postala pa je zanje smrtno resna z razglasitvijo „totalne vojne“, po porazu pri Stalingradu v začetku leta 1943. Okoli 200 000 mladincev letnikov 1926 in 1927 - torej tedaj starih 15 in 16 let, pozneje se je pridružil še letnik 1928 - so mobilizirali kot pomočnike pri protiletalski obrambi in pomočnike pri vojni mornarici, pri čemer so sledili neki prejšnji ideji rajhovskega ministrstva za letalstvo iz leta 1942. Ti pomočniki naj bi pri protiletalski obrambi pomagali varovati nemška mesta pred bombnimi napadi zavezniških letal. Prej na teh mestih službujoče vojake so namreč potrebovali na frontah. Angažiranje dijakov-šolarjev in „topničarjev s skrajšanim delovnim časom“ se je dogajalo v neposredni okolici njihovih šol in domov, le deloma so jih namestili v kasarne, večinoma so lahko stanovali doma. Vendar ti niso bili pravi vojaki, tudi niso zaprisegli, nosili pa so vojaške uniforme.

Toda že kmalu so oblikovali redne enote mladostnih bojevnikov. Po zamisli rajhovskega mladinskega voditelja Arturja Axmanna, ki je vodji Hitlerju za rojstni dan želel podariti vojaško enoto Hitlerjevih mladincev, so julija 1943 s prostovoljci

vzpostavili tankovsko divizijo „Hitlerjugend“. Po drugih virih naj bi izhajal načrt o ustanovitvi SS-divizije, ki bi bila sestavljena le iz mladostnikov, iz zamisli SS-skupinskega vodje Gotloba Bergerja, ki jo je njegov predstojnik, rajhovski vodja SS Heinrich Himmler navdušeno sprejel. Pri tem pa Himmler ni imel dobrega mnenja o fizičnih sposobnostih in motivaciji nemških mladincev. Pri telesnem in rasnem izboru v postopku mobilizacije, saj pravega nabora ni bilo, jih je odpadlo 40 %. Čeprav je ta mlada generacija zrasla v nacionalnem socializmu in je bila v njem ustrezno indoktrinirana, so imeli agenti za reklamo pri pridobivanju mladincev z armado velike težave. Negativni vplivi družine in vere so bili izrazito zaznavni. Tako se je pogosto dogajalo, da so za vojake-otroke potrjeni mladinci jokali, po drugi strani pa so se nepotrjeni mladinci veselili.

„Jugendarmee“ (Mladinsko armado), ustanovljeno v juliju 1943 iz 16- do 18- letnih Hitlerjevih mladincev, so najprej namestili v Belgiji in so jo pozneje preimenovali v 12. SS-tankovsko divizijo „Hitler-Jugend“. V juniju 1944 so to divizijo poslali v Caen v Normandijo, kjer je doživela svoj „ognjeni krst“. Enota, ki so jo zavezniki imenovali „Babydivision“ je že v kratkem času s 4 000 padlimi doživela ogromne izgube. Ko se je jeseni 1944 bojujoč se vrnila na območje Nemškega rajha, se je njeno moštvo skrčilo na polovico. Po mnenju zgodovinarja Petra Lieba je bila to „najmočnejše nacionalsocialistično indoktrinirana enota vseh nemških oboroženih sil“. Po težkih izgubah v letu 1944 je nacionalsocialistično vodstvo pospeševalo prizadevanja, da bi letnik 1928, torej 16-letnike pridobili za služenje v enotah SS in v redni armadi - še vedno na podlagi prostovoljstva. Toda pritisk na mladince je bil strahovit. Pred skupinami mladincev so redno agitirali za te enote visoki strankini funkcionarji, častniki SS in redne vojske. V spodnje-frankovskem kraju Eselsbach je nastopil agitator z ogromnim transparentom, na katerem je pisalo: „Stalin jetzt wird es ranzig - es kommt der Jahrgang 28!“ V nemškem jeziku se zapis lepo rima, v slovenskem pa ne. Vseeno ga kaže prevesti: „Stalin, zdaj bo pa žaltavo, zdaj pride 28-ti letnik!“ Koliko je ta agitacija dosegla, se ne ve. Vendar pa se je do jeseni 1944 70 % mladincev letnika 1928 prostovoljno javilo za vojaško službo.

25. septembra 1944 je Hitler izdal uredbo o oblikovanju nove enote Volkssturm (provizoričen prevod Ljudski napad). Načelo prostovoljnosti so opustili. Tedaj 16-let stari mladinci letnika 1928, so odslej veljali kot „zadnja krvna rezerva“, kakor je bilo zapisano v nekem internem dopisu strankine vrhovne pisarne. Cilj je bil, da bi iz tega letnika pridobili 300 000 borcev za enote SS in za redno armado. Hitler je v svojem govoru z dne 8. oktobra 1944 na vse pretege hvalil dosedanje mladinske enote in od njih še veliko pričakoval. Očitno je tedaj že obstajalo več mladinskih prostovoljskih divizij: „Hitlerjugend“ in „Großdeutschland“ v ljudskih grenadirskih divizijah, v enotah redne nemške armade pa so bili številni posamezni borci-otroci..

Leta 1945, ko je bil neizbežen poraz Nemčije že pred očmi, je nacionalsocialistično vodstvo storilo še korak naprej. Celo 14- in 15-letnike so neusmiljeno žrtvovali v udarnih enotah Hitlerjeve mladine in v protitankovskih komandah. Pri sprejemu letnika 1935 v Hitlerjevo mladinsko organizacijo 26. marca 1945 je njen vodja izjavil, da morajo ti desetletniki biti središče nacionalnega upora in da nemški narod

ne bo nikoli kapituliral. Blazna posledica takega mišljenja in vodenja je bila, da je med letom 1939 in 1945 na raznih frontah padlo več kot poldrugi milijon mladih Nemcev iz letnikov 1920 do 1929, ki še niso bili stari 19 let.

V knjigi je 10 zapisov o sila zapletenih vojnih dogajanjih vojakov - otrok, zdaj seveda starcev v pozni starosti, ki jih tukaj ne kaže obravnavati. Izjemo bom naredil le pri zapisu Karla-Heinza Güllanda z naslovom *Der Sound der freien Welt. Gefangenschaft mit Dolce Vita am Adriastrand* (str. 122-145) v prevodu Zven svobodnega sveta. Ujetništvo z Dolce Vita ob obali Jadrana. Za Karla-Heinza Güllanda se je začelo vojaško življenje v aprilu 1945 v zbirnem in vadbem centru Bad Luchatschowitz na Moravskem, ki so ga kmalu prevzele enote SS. Sicer so se v tem centru zbirali vsi mladinci, ki opisujejo svoje vojne dogodke v tej knjigi. Vojaški načrt, da bi z vlakom, ki je 16-letne vojake, z Güllandom vred, peljal prek Brna, Bratislave, Dunaja in Gradca do slovenskega glavnega mesta Ljubljana (zapis slovensko glavno mesto Ljubljana izvira iz sedanjega časa, v vojnem času se seveda izraz slovenski ni smel uporabljati), v tamkajšnjo SS-podoficirsko šolo, se je s trčenjem ob odbojnik (tirn zaključek) nekega stranskega tira ljubljanske postaje, domala izjalovil. Vlak, z mladimi vojaki je z daleč preveliko hitrostjo trčil na odbojnik na koncu tira. Jutrišnje junake v mnogo prevelikih uniformah - je trčenje zvrtilo na kup. Seveda so številni dobili boleče udarnine, kdor je sedel med vrati odprtih živinskih vagonov, ga je vrglo na betonirana tla železniške postaje. Nekaj fantov je dobilo razne zlome. Kak pristanek je bil to za Hitlerjev zadnji sklic vojakov v severnem kotu nekdanje Jugoslavije. Kaj se je zgodilo?

Pri enem od številnih napadov ameriških letalcev na vlak, kmalu za Gradcem, pri katerem so mladi vojaki iskali kritje v gozdu, sta oba italijanska (verjetno prisilno mobilizirana) strojevodja izginila - sledila sta klicu svoje bližnje domovine in imela bližnji konec vojne pred očmi. Vlak je bil torej nenadoma brez strojevodij. Edini odrasel človek na vlaku, vodja transporta, je začel iskati, če je med mladimi vojaki kak kovinarski vajenec, ki bi znal za silo voziti lokomotivo. Našel je nekega šestnajstletnika iz mesta Chemnitz, ki je bil že poldrugo leto ključavničarski vajenec za lokomotive. Toda ta in seveda nobeden od fantov ni vedel, kako se ogromno lokomotivo spravi v pogon, ko se je med mirovanjem že ohladila. Vmes je posegel vodja transporta, ki je zakuril ogenj v lokomotivi in z združenimi močmi so lokomotivo spravili v pogon. Strojvodja je postal omenjeni vajenec, ki je uspešno mojstril lokomotivo, ki je z 90 km na uro brzela proti jugu do Ljubljane, kjer pa ni znal pravočasno dovolj zmanjšati hitrost, da se je kljub dokaj zmanjšani hitrosti zgodil že omenjeni hudi trk. Nato so za zdrave vojake sledile vaje z raznimi orožji, nato pa so jih prepeljali na Jesenice (zapisano sicer Jesice, sicer pa je bilo nemško ime Aßling), Tamkaj so zvedeli, da je Hitler padel na najbolj izpostavljenem delu fronte, česar pa seveda nihče ni verjel. Fronta na Balkanu je bila v izrazitem razkroju. Tam jim je komandir čete izrekel zadnji dobronamerni ukaz „Vsakdo naj misli predvsem na sebe in naj poskuša priti zdrav domov.“ Starejši vojaki redne nemške vojske so jim svetovali, naj mladinci ne odvržejo orožja in naj se čim bolj držijo skupaj. Ker so bili zdaj na partizanskem ozemlju so seveda krožile govornice, da se mora vsak nemški vojak do 8. ali 9. maja 1945 predati Titovim četam. Tita je spremljal

sloves, da namerava vse ujetnike, ne glede na provenienco masakrirati. Ti mladi vojaki, ki so sledili begu nemške redne vojske proti severu so se seveda kakor vojaki redne vojske izogibali partizanov. Ker težkega orožja niso mogli nositi, so si organizirali (seveda prisilno), da so jim orožje vozili, posamezni tamkajšnji kmetje. Zvedeli so, da je scenarij strahot že od začetka vojne bil na tem ozemlju še hujši kakor na vzhodni fronti. 7. maja so prispeli v Kranj (tu mora biti napaka, saj so že prej po zapisu bili na Jesenicah). V Kranju so naleteli na ogromen vojaški oskrbni center, ki je bil že pripravljen za razstrelitev, da ne bi prišel v roke Titovim partizanom. V tem centru je bilo dobrot kot v Indiji Koromandiji. Mladi vojaki so se oskrbeli z vsem mogočim, kolikor so pač mogli nositi. Bežali so proti severu, sledeč neki enoti z minometi, kar je bilo silno težko, ker so morali nositi težko orožje. Toda niso se ga upali odvreči, ker so se le na to orožje lahko zanašali, če jim bo na nadaljnji poti grozila kaka huda nevarnost. 9. maja, ko so po Evropi že zvonili zvonovi in naznanjali mir, so prispeli v Ljubeljski predor, ki tedaj še ni imel vrhnje cestne plasti in so bile pogoste luknje, velike kakor kopalne kadi, polne vode. Na oni strani tunela je obstajal še neke vrste urejen nemški vodstveni štab, ki je skušal koordinirati prihajajoče razpršene nemške čete. Kot eno redkih nemških enot, je štab določil, da četa mladincev zasede območje med predorom in Ljubeljskim prelazom, da bi imele prihajajoče nemške čete ustrezno kritje. Tam je četa mladih vojakov vztrajala poltretji dan, nato pa se je podala v smer Celovca. Mladinci so se zelo čudili, ko so jih oboroženi civilisti z belordecim narokavnim trakom hoteli razorožiti. Tudi v Avstriji, Hitlerjevi domovini, so posamezniki spoznali znamenja časa in so hoteli voditi vojno proti nemškim vojakom, čeprav je bila vojna uradno že končana. Mladi vojaki so bili v dilemi, ali se spopadati s temi civilisti, ali se predati Angležem, ki so bili oddaljeni le 600 m zračne črte. Edino pripadniki enot SS so imeli strah, kajti ti so imeli na laktu vtetovirano krvno skupino in znamenje SS, kar je veljalo pri zaveznikih kot znamenje izpričanega nacizma in skrajne vojaške agresivnosti in večinoma tudi smrt. Vendar so se mladi vojaki le odločili da skušajo prečkati reko Dravo, kar pa so partizani skušali preprečiti. Prišlo je do nesmiselne bitke, v kateri je padlo 365 Jugoslovanov in 8 Nemcev. Naposled so se Jugoslovani (pač partizani!) umaknili in četa mladih vojakov se je brez pomislov predala Angležem. Ti so jih naslednji dan s kamioni prek Beljaka in Podkloštra prepeljali v Italijo. Prek Ferrare in Bologne so prišli v Forli, proti koncu maja pa v Ancono. Med vso potjo so Italijani te mlade Nemce zasramovali, pljuvali nanje, jih obmetavali s kamenjem ipd.

Angleško vojno ujetništvo je bilo v začetku težko, pozneje pa veselo. Ujetniki so prvič slišali angleško glasbo Glenna Millerja „In the Mood“, „Skyliner“ ali „Moonlight“. Angleži so iskali med mladinci tolmača. Nihče se ni javil. Nato pa so tovariši prisilili poznejšega pisca tega sestavka, ki so vedeli, da je obiskoval gimnazijo ali meščansko šolo in se je tam učil angleščino, da se je prijavil. Tako se je njegov položaj kakor tudi položaj vseh ujetnikov zelo izboljšal. Dobili so povsem nove angleške uniforme. Stanovali so v prejšnji Mussolinijevi letni rezidenci. Prehrana in postrežba je bila taka kakor v Mussolinijevih časih. Dobili so veliko čokolade in žvečilnega gumija, ki so ju radodarno dajali mladim Italijankam

in se družili z njimi. Odtod „Dolce Vita“ v naslovu tega sestavka. Sredi maja 1947 je nepričakovano prišlo sporočilo, da bo vsak hip konec ujetništva. Dva britanska častnika sta mladim ujetnikom dala na pot vse mogoče stvari: milo, čokolado, umivalne krpe, žvečilni gumij, vojaške nogavice in celo kondome. Domov v Nemčijo so se vozili skozi najlepše italijanske pokrajine. Ko so prišli v Avstriji za Kufsteinom v zahodno zasedbeno cono, so dotlej odprta vrata na vagonih zaprli. Vsi prestrašeni so skozi okna gledali zastrašujoče slike porušenih nemških mest. Posebej so se bali Rusov. Za železniško postajo v Bebri so njihovi angleški spremljevalci izginili. Zdaj so bili v rokah ruskih vojakov, ki jih niso prijazno sprejeli. Za nekaj časa so jih dali v karanteno in jih naposled spustili domov v sovjetsko zasedbeno cono.

Vsem vojakom, ki so opisali svoje vojne dogodivščine v tej knjigi se seveda ni godilo tako dobro. Zapis Karla-Heinza Güllanda sem za predstavitev izbral, zaradi „trdega pristanka“ na železniški postaji v Ljubljani in zaradi za partizane usodnega spopada z vojaškimi mladinci pri prehodu čez reko Dravo.

Mobilizacija za Volkssturm se je dogajala tudi na Spodnjem Štajerskem v zadnjih dneh februarja ali v prvih dneh marca 1945. Podpisani, rojen jeseni 1929, doma iz okolice Laškega, sem jo doživljal v Celju. Zbirališče je bilo v prejšnjem vajeniškem internatu Westnove tovarne emajlirane posode v Gaberjih. Ob prihodu v dopoldanskih urah je bilo v hiši in na velikem vrtu še vse zelo civilno. Nato pa so popoldne prišli vojaki nemške Wehrmacht in začeli vleči bodečo žico okoli celega kompleksa. Meni je to preveč zasmrdelo po vojaščini in sem se odločil, da pobegnem. Do mraka so žico napeli tako visoko, da sem jo ravno še lahko preskočil in sem po tedaj še precej zaraščenem svetu zbežal proti Teharjem in čez železniško progo ter Voglajno mimo Pečovnika in po gozdnih strminah zjutraj prilezel na Svetino. V ne preveliki oddaljenosti sem bil doma. Iskal me ni nihče. V knjigi Toneta Kregarja: Vigred se povrne. Druga svetovna vojna na Celjskem, Celje, 2009, piše, da so Volkssturm na tem območju organizirali, da pa ni prišel v akcijo.

Jože Maček